

Barbara Góra*

 <https://orcid.org/0000-0003-0480-8376>

Jan Wagilewicz (1811–1866) – zapomniany autor niewydanych rękopisów. Przyczynek do badań nad twórczością XIX-wiecznego pisarza galicyjskiego

Streszczenie

Jan Wagilewicz (1811–1866), kojarzony dziś głównie z „Ruską Trójcą”, to związany z Galicją XIX-wieczny pisarz i uczonej, który zasłużył się dla dwóch obecnych na tym terenie kultur: polskiej i ukraińskiej. Tworzył w dwóch językach, popierając przede wszystkim ideę wspólnoty Słowian. Ukraińcy uważają go nadal za „ojca nowoczesnej literatury ukraińskiej” i „budziela ducha narodowego”, Polacy zapomnieli o jego zasługach. Wagilewicz, uznawany niegdyś za geniusza nauki i tytana pracy, niewiele swoich dzieł zdążył ogłosić drukiem.

Artykuł jest wynikiem przeprowadzonej przeze mnie w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece imienia Wasyla Stefanyka kwerendy oraz wnikliwych studiów nad literaturą. Przedstawiam w nim dotychczasowy stan badań nad spuścizną Jana Wagilewicza w Polsce i Ukrainie oraz porządkuję wiedzę na temat publikacji uczonego i dzieł pozostających nadal w rękopisie – dołączając ich obszerny

* Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II w Lublinie, e-mail: gorabarb@gmail.com

spis, którego w polskim piśmiennictwie naukowym brakowało. Artykuł wraz z bibliografią stanowi solidną podstawę, na której można oprzeć dalsze badania nad twórczością Wagilewicz, mogące również doprowadzić do edycji najważniejszych jego prac, takich jak „Symbolika” czy „Demonologia słowiańska”.

Słowa kluczowe: Jan Wagilewicz, Ruska Trójca, Słowianie, Ossolineum

Jan Wagilewicz (1811–1866) – a forgotten author of unpublished manuscripts. A contribution to the research on the work of the 19th-century Galician writer

Summary

Jan Wagilewicz (1811–1866), associated today mainly with the “Ruthenian Trinity,” was a 19th-century writer and scholar connected to Galicia, who contributed to the development of two cultures present in that region: Polish and Ukrainian. He wrote in two languages, primarily supporting the idea of Slavic unity. Ukrainians still consider him the “father of modern Ukrainian literature” and “awakener of the national spirit,” but Poles have forgotten his achievements. Once recognized as a genius of science and a titan of work, Wagilewicz published very few of his works.

The article is the result of research I conducted at the Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv, including a thorough study of literature. In it, I present the current state of research on Jan Wagilewicz’s legacy in Poland and Ukraine, as well as organize knowledge about the scholar’s publications and works that are still in manuscript form. I have included an extensive list of these works, which was lacking in Polish scholarly literature. The article, along with the bibliography, serves as a solid foundation for further research on Wagilewicz’s work, potentially leading to the editing of his most important works such as “Slavic symbolism” and “Slavic Demonology”.

Keywords: Jan Wagilewicz, Ruthenian Trinity, Slavic, Ossolineum

Jan Wagilewicz (Iwan Wahylewycz), kojarzony dziś głównie z „Ruską Trójcą”, to związany z Galicją (przede wszystkim ze Lwowem) XIX-wieczny pisarz i uczyony, który zasłużył się dla dwóch obecnych na tym terenie kultur: polskiej i ukraińskiej. Liberalna polityka zaborcy austriackiego wobec zamieszkujących tę prowincję narodowości sprzyjała zarówno rozwojowi polskich instytucji kulturalnych, uniwersytetów, towarzystw, placówek i czasopism naukowych, prywatnych kolekcji muzealnych, jak również tworzeniu się inteligencji i nowoczesnego języka ukraińskiego. Obie narodowości działały obok siebie, to współpracując, to ścierając się i ulegając często różnym wpływom zewnętrznym. Młoda inteligencja ukraińska – do której należał i Jan Wagilewicz/ Іван Вагілевич¹ (korzystający równolegle z tych dwóch form zapisu imienia i nazwiska) – chcąc rozwijać swoją kulturę narodową, miała wybór między austrofilstwem, rosyjskim panslawizmem lub popularną również w kołach polskich ideą słowianofilstwa zakładającą zgodną koegzystencję narodów słowiańskich w ramach jednej wspólnoty Słowian². Jan Wagilewicz opowiedział się za ostatnią z tych opcji, co wpłynęło też w jakimś stopniu na intensyfikację jego kontaktów z Polakami i udział w polskim życiu naukowym, między innymi współpracę z Zakładem Narodowym im. Ossolińskich we Lwowie, który, wpisując się w atmosferę czasu nazwanego później „wiekiem archeologii”³ oraz „kładzeniem fundamentów” pod badania historyczne⁴, był wówczas nowoczesną pionierską placówką uczestniczącą w ogólnosłowiańskim ruchu naukowym.

Wagilewiczem zainteresowałam się ze względu na niewspółmiernie moim zdaniem małą w stosunku do jego zasług obecność we współczesnej kulturze i nauce polskiej, co nazwałam **zapomnieniem**. Zaintrygowało mnie również, że wiele prac tego uznawanego niegdyś za geniusza nauki oraz tytana pracy pisarza i uczonego **nadal pozostaje w rękopisach**. Celem mojego artykułu, podsumowującego wstępny okres badań nad spuścizną literacką i naukową Wagilewicza, jest uporządkowanie wiedzy na jej temat oraz próba zebrania informacji o publikacjach pisarza i dziełach istniejących jedynie w formie manuskryptu – ze szczególnym uwzględnieniem prac w języku polskim. W polskim piśmiennictwie naukowym brakuje takiego studium. Swój artykuł opieram przede wszystkim na wynikach przeprowadzonej przeze mnie w grudniu 2021 roku kwerendy w Lwowskiej Narodowej Naukowej Bibliotece im. W. Stefanyka (dawnym Ossolineum) oraz na własnych

- 1 Polska transkrypcja ukraińskiej wersji nazwiska Jana Wagilewicza przybiera rozmaite formy: Wahylewycz, Wahylewycz, Wahylewicz. Zgodnie z transkrypcją PWN najbardziej poprawna i odpowiadająca brzmieniu jest forma: Wahylewycz.
- 2 M. Gałyga, *Iwan Wahylewicz (Jan Wagilewicz)*, [w:] *Portrety ossolińskie. Antologia wspomnień*, wyb. i oprac. E. Adamczyk, Ossolineum, Wrocław 1992, s. 86.
- 3 A. Abramowicz, *Wiek archeologii. Problemy polskiej archeologii dziewiętnastowiecznej*, PWN, Warszawa, 1967, s. 4.
- 4 Tenże, *Wincenty Pol i Władysław Syrokomla jako archeologowie*, [w:] tenże, *Podróżnicy po przeszłości. Szkice z dziejów archeologii*, „Acta Archeologica Lodziensia” 1970, nr 18, s. 42.

obszernych studiach dotyczącej Wagilewicza literatury podmiotu i przedmiotu w kilku językach: polskim, ukraińskim, rosyjskim i czeskim. Spis tej literatury jest ważnym uzupełnieniem mojej pracy. Literaturę podmiotu podzieliłam na: publikacje Wagilewicza (z wydań pośmiertnych wymieniam jedynie pierwodruki) oraz rękopisy jego niedrukowanych prac w języku polskim i wydaną drukiem korespondencję – pierwszą i ostatnią część układając w porządku chronologicznym, środkową alfabetycznie. Literaturę przedmiotu podzieliłam na dwa podstawowe bloki: publikacje w języku polskim i ukraińskim, rozłożone na dwa uporządkowane wewnątrz alfabetycznie okresy: wiek XIX–do końca I wojny światowej oraz wiek XX (od 1918 roku)–XXI wieku; trzeci blok stanowi wykaz opublikowanych drukiem zestawień bibliograficznych prac Wagilewicza. Oddzielną kategorię „Inne” przeznaczyłam na materiały dodatkowe wyjaśniające kontekst historyczny.

Jan Wagilewicz⁵, urodzony w 1811 roku w Jasieniu Górnym na Iwano-Frankowszczyźnie, a zmarły w 1866 roku we Lwowie i posługujący się na co dzień i w twórczości językiem ukraińskim i polskim, nie jest postacią łatwą do sklasyfikowania. Pisarz, folklorysta, filolog, tłumacz, działacz społeczno-kulturalny i narodowy, historyk, archiwista, archeolog, ksiądz grekokatolicki (podobnie jak ojciec) i kaznodzieja⁶, następnie członek kościoła protestanckiego. W życiu prywatnym: skandalista znany z licznych przygód miłosnych⁷, ale też mąż (w 1846 roku poślubił Amalię Piekarską⁸) i ojciec rodziny (miał pięcioro dzieci, z których troje zmarło w okresie dzieciństwa bądź młodości⁹). Postać niejednoznaczna i zagadkowa. Zdecydował się na naukę w grekokatolickim seminarium duchownym we Lwowie (gdyż droga taka ułatwiała publikacje w języku ukraińskim i była często obierana przez młodą inteligencję¹⁰), studiując równocześnie filozofię i teologię na Uniwer-

5 Podstawowe fakty z życia Wagilewicza powtarzają się w wielu opracowaniach biograficznych (polskich i ukraińskich), które umieściłam w Literaturze przedmiotu, przypisy bibliograficzne podaję więc tylko do tych rzadziej opisywanych lub do pozycji należących do Literatury podmiotu.

6 I. Свенціцький, *Іван Вагілевич як проповідник. Причинок до зносин галичан з Росією перед 1849 р. і до історії української проповіді*, „Записки наукового товариства імени Шевченка” 1908, t. 84, s. 98–110.

7 Ł. Charewiczowa, *Współpraca grupy ruskich badaczy przeszłości Lwowa. Wyznawcy jedności narodowej i kulturalnej z Rosją. D. Zubrzycki. Dola i zasługi J. Wagilewicza. Badania nad początkami Lwowa. I. Szaraniewicz. Ks. A. Petruszewicz. Styczność polsko-ruska na terenie Starostwianiszczyzny, bibliografii i archeologii*, [w:] *taż, Historiografia i miłośnictwo Lwowa*, Tow. Miłośników Lwowa, Lwów 1938, s. 81.

8 M. Gałyga, dz. cyt., s. 89.

9 Tamże, s. 91.

10 I. Вагілевич, *До М. О. Максимовича. У Львові, 7 березня, 1837*, [w:] М. Шашкевич, I. Вагілевич, Я. Головацький, *Твори*, red. М. Й. Шалата, Дніпро, Київ 1982, s. 197.

sytecie Lwowskim¹¹. Seminarium ukończył w 1839 roku, lecz święceń udzielono mu dopiero 7 lat później (w roku 1846). Działał w ukraińskim stowarzyszeniu „Ruska Trójca” obok Markijana Szaszkiewicza i Jakuba Hołowackiego, współtworząc z nimi almanach „Rusałka Dnistrowa” (1837 rok)¹², w którym wszyscy trzej publikowali swoje utwory i przesłania zbliżone do idei słowianofilskich, podpisując je słowiańskimi imionami: Dalibor (Wagilewicz), Ruslan (Szaszkiewicz) i Jarosław (Hołowacki)¹³. Dwa lata spędził Wagilewicz na posadzie proboszcza wiejskiej parafii koło Lwowa (w latach 1846–1848). Przez rok, w okresie Wiosny Ludów, redagował drukowaną łacińskimi czcionkami gazetę ukraińską „Dnewnyk ruskiej” (1848 rok), organ Soboru Ruskiego. Rzucił w końcu wyznanie grekokatolickie, by przejść na protestantyzm. Dziewięć miesięcy pracował jako kustosz biblioteki Ossolińskich we Lwowie (w roku 1851), następnie 2 lata jako kierownik naukowy tamtejszego archiwum miejskiego (w latach 1862–1864). Przez większość życia borykał się z trudnościami materialnymi, co zapewne przyczyniło się w dużej mierze do jego przedwczesnej śmierci w wieku 55 lat. Codzienny ciężki byt Wagilewicza scharakteryzował dobrze Jan Zachariasiewicz w powieści *Uczony* (1855)¹⁴. Pisarz zmarł w nędzy w roku 1866. Ostatnie lata zamieszkiwał w małym domku położonym przy ulicy bocznej od Zielonej (którą następnie Rada Miejska Lwowa nazwała jego imieniem)¹⁵. Miejsce jego pochówku nie jest dziś pewne, pomnik na Cmentarzu Łyczakowskim znajdujący się na polu numer 5¹⁶ ma podobno charakter jedynie symboliczny i został postawiony dopiero w 1987 roku¹⁷. Wagilewicz uważał się za Ukraińca, ale w swoim życiu osobistym i naukowym wychodził poza stereotypy narodowościowe. Poglądy Wagilewicza dobrze scharakteryzował Mieczysław Gałyga w poświęconym uczonemu rozdziale książki *Portrety ossolińskie*:

11 M. Gałyga, dz. cyt., s. 87.

12 *Русалка днестровая/Ruthenische Volks-Lieder*, Корол. Всеучил. Пештанск., Буда 1837.

13 M. Gałyga, dz. cyt., s. 87.

14 J. Zachariasiewicz, *Uczony. Powieść w dwóch tomach*, t. 1–2, H.W. Kallenbach, Lwów 1855.

15 Por. Ł. Charewiczowa, dz. cyt., s. 83; І. Франко, *Нарис історії українсько-руської літератури до 1890 р.*, Укр.-русь. вид. спілка, Львів 1910, s. 105.

16 G. Rękowski, *Przewodnik po Ukrainie Zachodniej. Część IV. Lwów, Rewasz, Pruszków 2008*, s. 278.

17 P. Горак, *Задля празника. У сутінках*, Радянський письменник, Київ 1989, s. 365. Ze względu na zmianę wiary na protestancką mógł zostać pochowany na Cmentarzu Stryjskim, dziś już nieistniejącym – w wykazie z roku 1913 znajduje się grób jego żony Amalii Wagilewicz, zm. 1882, wdowy po urzędniku (J. Białynia-Chołodecki, *Cmentarz Stryjski we Lwowie*, Tow. Miłośników Przeszł. Lwowa, Lwów 1913, s. 85). Jednakże w książce o cmentarzach Lwowa z 1929 roku Jan Wagilewicz ksiądz (1866) jest wymieniony wśród przedstawicieli wiedzy i nauki spoczywających na Cmentarzu Łyczakowskim (J. Białynia-Chołodecki, *Cmentarze Lwowa*, [w:] M. Weber, *Opieka nad grobami bohaterów w wschodniej Małopolsce*, Polskie Tow. Opieki nad Grobami Bohaterów. Oddział Lwowski, Lwów 1929, s. 8).

Był synem narodu ukraińskiego [...] Wszystko, czego dokonał w swym niełatwym życiu, świadczyło o wielkim umiłowaniu własnego narodu, jego dziejów, języka, literatury i folkloru. Kulturę ukraińską ukazywał erudycyjnie na szerokim tle porównawczym, badając jej związki ze Słowiańszczyzną, w tym także i z Polską¹⁸.

Nigdy nie porzucił idei porozumienia Słowian, o czym świadczą jego publikacje, zainteresowania, treść listów. Kontaktował się w sprawach naukowych z czołowymi slawistami europejskimi na czele z Pawłem Šafárikem¹⁹, autorem *Starożytności słowiańskich*²⁰ i Michałem Pogodinem²¹, publikując swoje artykuły zarówno w „Časopisie českého Museum”, jak i „Москвитянин”. W związku z osobą Pogodina rodzi się pytanie, czy Wagilewicz nie uległ idei głoszonego przez niego panslawizmu (potwierdzać by to również mogła jego korespondencja z Wacławem Aleksandrem Maciejowskim²²). Owszem, zdarzały się głosy posądzające Wagilewicza o sympatie promoskiewskie²³, ja jednak nie znalazłam na to żadnych dowodów. Wydaje się, że był on wierny jedynie założeniom słowianofilstwa bez niepotrzebnej podbudowy ideologicznej, widząc swoją pracę dla nauki w tej właśnie perspektywie i zbliżając się bardziej do stanowiska slawistów czeskich. Eugenia Kucharska twierdzi, że Pogodin nie informował w ogóle młodych galicyjskich współpracowników (tzw. „kolonię pogodinowską” zebraną wokół Dionizego Zubrzyckiego, do której należeli Wagilewicz i Hołowacki²⁴) o swoich poglądach²⁵.

Ukraińcy cenią dziś Wagilewicza przede wszystkim za udział w „Ruskiej Trójcy” i jako współtwórcę almanachu „Rusałka Dnistrowa”, autora gramatyki języka

18 M. Gałyga, dz. cyt., s. 91.

19 *Переписка Івана Вагілевіча. 1. Листи Івана Вагілевіча до П. Й. Шафаріка*, [w:] *Українсько-руський архів Т. 15. Матеріяли до історії українсько-чеських взаємин*, Друк. Наукового Товариства ім. Шевченка, Львів 1921, s. 1–65; I. N. Vahilevič [Listy], [w:] *Korespondence Pavla Josefa Šafařika, I část II. Vzájemné dopisy P.J. Šafařika s ruskými učenci (1825–1861)*, wyd. V. A. Frančev, Česká akademie věd a umění, Praha 1928.

20 P.J. Šafarik, *Slovanské starožitnosti*, Jan Spurny, Praha 1837; polski przekład: *Starożytności słowiańskie*, przekł. H.N. Bońkowski, t. 1–2, W. Stefański, Poznań 1844; i jego reedycja: *Słowiańskie starożytności*, postł. T. Lewaszkiwicz, J. Strzelczyk, Wydawnictwo Poznańskiego TPN, Poznań 2003.

21 *Письма Івана Вагілевіча (10 авг. 1836–27 июля 1846)* [do M. Pogodina], [w:] *Письма к М.П. Погдину из славянских земель (1835–1861). Выпуск 3 (Последний)*, red. Н. Поповъ, Москва 1880, s. 622–651; M. Погдин, *Славянския новости*, „Московский наблюдатель” 1836, R. 2, t. 6–8, s. 288–299 [list Wagilewicza do Pogodina z 8.03.1836].

22 W Lwowskiej Naukowej Bibliotece Ukrainy im. Stefanyka we Lwowie jest list od W.A. Maciejowskiego do Wagilewicza: F19, Spr. 7.

23 K. Bartoszewicz, *Przyczynki do „kwestyi ruskiej”*, „Przegląd Narodowy” 1908, R. 1, t. 2, nr 7, s. 29.

24 E. Kucharska, *Michała Pogodina zainteresowania polskie*, PWN, Warszawa–Wrocław 1978, s. 30–31.

25 Tamże, s. 32.

ukraińskiego, etnografa zbierającego ludowe pieśni i opisującego zwyczaje miejscowej ludności, archeologa badającego przeszłość regionu. Do dziś uważany jest za „ojca nowoczesnej literatury ukraińskiej” i „budziela ducha narodowego”²⁶ oraz obecny na kartach podręczników szkolnych. W rodzinnej miejscowości Wagilewicza utworzono w 1995 roku poświęcone mu muzeum, mieszczące w pięciu pokojach ponad 1000 eksponatów²⁷. Iwano-Frankowski oddział Ukraińskiego Towarzystwa Ochrony Zabytków Historii i Kultury przyznaje (od 1990 roku) za służonym w dziedzinie miejscowego krajoznawstwa nagrodę jego imienia²⁸. Ulice Iwana Wahylewycza znajdują się praktycznie w każdym ukraińskim mieście, a obecność tego nazwiska na wielu ukraińskich stronach internetowych udowadnia, że pamięć o pisarzu jest tam wciąż żywa.

Zasługi Wagilewicza dla kultury polskiej również jednak nie były małe. Współcześnie wychwalali go za wręcz encyklopedyczną wiedzę, nieraz korzystali z jego pomocy szczególnie w kwestiach dotyczących języków i historii Słowiańszczyzny. Wagilewicz współpracował z Augustem Bielowskim przy dziele *Monumenta Poloniae historica*, między innymi tłumacząc i objaśniając *Latopis Nestora*²⁹, współredagował z nim drugie wydanie *Słownika języka polskiego* Lindego³⁰ oraz czasopismo „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich”³¹, gdzie publikował też swoje artykuły. Wniósł również znaczny wkład w *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej* oparte na zbiorach archiwalnych Lwowa³². Szczególnie wiele spodziewano się po jego „Demonologii” i „Symbolice słowiańskiej”³³, których jednak nie zdążył ukończyć. Biorąc pod uwagę jego liczne zasługi, tym

26 M. Лесюк, *Іван Вагілевич як дослідник народної мови галичан*, [w:] *тенже, Становлення і розвиток української літературної мови в галичині. Монографія*, Місто НВ, Івано-Франківськ 2014, s. 97 [wspomina o wydanej z okazji 200-lecia urodzin Wagilewicza książce: *Будитель національного духу*, red. O. Лесюк, Таля, Ясень-Рожнятів 2011].

27 *Музей Івана Вагілевича*, <https://karpaty.rocks/muzey-ivana-vagylevycha> [dostęp 26.02.2023].

28 Б. Гаврилів, В. Любінець, *Лауреати обласної премії імені Івана Вагілевича*, Тіповіт, Івано-Франківськ 2011, <https://lib.if.ua/exhib/1313670246.html> [dostęp 26.02.2023].

29 A. Bielowski, *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski*, t. 1, Nakł. własnym, Lwów 1864, s. XXXII, s. 549.

30 Tenże, *Przedmowa*, [w:] *Słownik języka polskiego przez Samuela Bogumiła Linde. Wydanie drugie, poprawne i pomnożone, staraniem Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich*, t. 1, Drukarnia Zakładu Ossolińskich, Lwów 1854, s. 14.

31 A. Toczek, *Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918)*, Wyd. Nauk. UP, Kraków 2013, s. 124.

32 O. Pietruski, X. Liske, *Przedmowa*, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*, t. 3, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1872, s. VI; *ciż, Przedmowa*, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*, t. 4, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1873, s. V–VI.

33 E. Kucharska, dz. cyt., s. 76.

bardziej przykry jest fakt, że Wagilewicz został dziś z kultury polskiej niemalże zupełnie wykorzeniony. *Wielka Encyklopedia PWN* z 2005 roku nazywa go Iwanem Wahylewyczem, ukraińskim poetą, etnografem i filologiem³⁴. Całkowicie zapomina o nim przewodnik biobibliograficzny *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski*³⁵, a idąc wstecz – również największa polska bibliografia literacka *Nowy Korbut*³⁶. Spostrzeżenie to potwierdza porównanie polskiej wersji językowej Wikipedii³⁷ (stanowiącej doskonały probierz współczesnej świadomości społecznej) z ukraińską³⁸.

Studując literaturę przedmiotu na temat Jana Wagilewicza/Iwana Wahylewicza, również prędko można dojść do przekonania, że interesowano się nim bardziej po stronie ukraińskiej niż polskiej. Początkowo były to pozbawione jeszcze dystansu badawczego artykuły pisane często przez osoby znające pisarza (na przykład Jakub Hołowacki³⁹), poruszające głównie wątki biograficzne. W kolejnym stuleciu swoje rozprawy doktorskie poświęcili Wagilewiczowi Wasilij Wawrik (1926 rok: *И.Н. Вагилевич, его жизнь и деятельность*, wydana jako książka w 1934 roku: *Жизнь Николаевича Далибор Вагилевича*)⁴⁰ i Hryhorij Demjan (1993 rok: *Іван Вагилевич. Історик і народознавець*)⁴¹ oraz pewną jej część Bohdan Hawryliw, pisząc o krajoznawstwie ukraińskim w XIX i na początku XX wieku⁴². W okresie do zakończenia I wojny światowej w Ukrainie zajmowali się nim bezpośrednio

34 Wahylewicz Iwan, [hasło w:] *Wielka Encyklopedia PWN*, red. J. Wojnowski, t. 18, PWN, Warszawa 2005, s. 507.

35 *Dawni pisarze polscy od początków piśmiennictwa do Młodej Polski. Przewodnik biograficzny i bibliograficzny*, red. R. Loth, t. 5 (U–Ż), Fundacja Akademia Humanistyczna, Warszawa 2004.

36 „*Nowy Korbut*”. *Bibliografia literatury polskiej*, red. I. Śliwińska, S. Stupkiewicz, H. Gacowa, t. 19, Warszawa 1972.

37 Wahylewicz Iwan [hasło w Wikipedii], https://pl.wikipedia.org/wiki/Iwan_Wahylewicz [dostęp 26.02.2023].

38 Вагилевич Іван Миколайович [hasło w Wikipedii], https://uk.wikipedia.org/wiki/Вагилевич_Іван_Миколайович [dostęp 26.02.2023].

39 Я. Головацкий [Я. Г.], *Къ исторіи галицко-русской письменности (Несколько замечаній на письмо И. Вагилевича къ М. П. Погодину, „Киевская старина. Ежемесячный исторический журнал” 1883, т. 6, s. 645–663; tenże, Судьба одного галицко-русскаго ученаго (Къ биографіи Ивана Вагилевича), „Киевская старина. Ежемесячный исторический журнал” 1883, т. 6, s. 453–472; tenże, Воспоминание о Маркияне Шашкевиче и Иване Вагилевиче, [w:] Литературный сборник, т. 1/3, Львов, 1885, s. 10–41.*

40 В. Василий, *Жизнь и деятельность Ивана Николаевича Далибор Вагилевича*, Тип. Ставроп. ин-та в аренде Медыцкаго, Львов 1934.

41 Г. Дем'ян, *Іван Вагилевич. Історик і народознавець*, Наук. думка, Київ 1993.

42 Б. Гаврилів, *Розвиток українського історичного краєзнавства на Прикарпатті (XIX–початок ХХ ст.) Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук*, Чернівецький державний університет ім. Ю. Федьковича, Чернівці 1996.

badacze tacy jak⁴³ Iwan Franko, Ilarion Swiencickij, Mychajło Wozniak, Iwan Sozanskyj, a w nowszych czasach⁴⁴ Josyp Dzendzełiwszykyj, Ołeh Kupczynskyj, Mychajło Szałata, Łujiza Ilnycka, Natała Bułyk, Łarysa Rewa oraz wielu innych przedstawiających pisarza i jego twórczość w rozmaitych aspektach. Powstało również kilka poważniejszych zestawień bibliograficznych dotyczących prac Wagilewicza i całej „Ruskiej Trójcy” autorstwa lub pod redakcją między innymi Ołeksandra Dziobana, Łujizy Ilnyckiej, Ołeha Kupczynskiego⁴⁵.

W Polsce, pomijając publikacje XIX-wieczne, które zaczęły ukazywać się zaraz po śmierci uczonego⁴⁶, pisano o Wagilewiczu zazwyczaj w szerszym kontekście. Warto tutaj wymienić książkę Władysława Zawadzkiego o literaturze w Galicji (1878 rok), gdzie nazwisko Wagilewicz pojawia się w kontekście działalności Zakładu im. Ossolińskich i współpracy z Augustem Bielowskim⁴⁷. Ważna praca wydana w wieku XX poświęcająca więcej miejsca osobie pisarza to rozdział w książce Łucji Charewiczowej *Historiografia i miłośnictwo Lwowa* (1938)⁴⁸. Wagilewiczem zajęto się też w sposób pośredni w dwóch rozprawach doktorskich: Jana Kozika *Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830-1848* (1978)⁴⁹ oraz Włodzimierza Mokrego „*Ruska Trójca*”. *Karta z dziejów życia literackiego Ukraińców w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku* (1997)⁵⁰. Za szczególnie wartościowy uważam wspomniany już tekst Mieczysława Gałygi *Iwan Wahylewicz (Jan Wagilewicz)* stanowiący rozdział monografii zbiorowej *Portrety ossolińskie* (1992)⁵¹. Dotyczące pisarza interesujące wstępy biograficzne znalazły się w opublikowanych przez Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu dwóch współczesnych edycjach jego

43 Wykaz przykładowych prac zamieściłam w Bibliografii (II. Literatura przedmiotu, 2. Publikacje w języku ukraińskim, A. Wiek XIX – do końca I wojny światowej).

44 Wykaz przykładowych prac zamieściłam w Bibliografii (II. Literatura przedmiotu, 2. Publikacje w języku ukraińskim, B. Wiek XX (od 1918 r.) – XXI w.).

45 Wykaz tych prac zamieszczam w Bibliografii (II. Literatura przedmiotu, 3. Zestawienia bibliograficzne prac Jana Wagilewicza).

46 Np. [b. a.], *Wspomnienie o Janie Wagilewiczu*, „Dziennik Literacki” 1866, nr 23, s. 357–359; nr 24, s. 373–375; [P. Świącicki] *Jan Wagilewicz. Wspomnienie pośmiertne*, „Sioło” 1866 z. 1, s. 79–88; E. [Estreicher Karol], *Wagilewicz (Jan)*, [w:] *Encyklopedia powszechna*, t. 26 (Ula-Wikaryusz), S. Orgelbrand, Warszawa 1867, s. 301–304; [P. Świącicki], *Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu*, „Sioło” 1867, z. 3, s. 159–168; z. 4, s. 155–160.

47 W. Zawadzki, *Literatura w Galicji (1772–1848). Ustęp z pamiętników*, Drukarnia Wł. Łozińskiego, Lwów 1878, s. 127–130.

48 Ł. Charewiczowa, dz. cyt., s. 73–90.

49 J. Kozik, *Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1973.

50 W. Mokry, „*Ruska Trójca*”. *Karta z dziejów życia literackiego Ukraińców w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku*, Wydawnictwo UJ. Fundacja Św. Włodzimierza, Kraków 1997 [doktorat 1978].

51 M. Gałyga, dz. cyt., s. 86–91.

dziel w redakcji badaczy ukraińskich: Rostysława Radyszewskiego *Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini* (1996)⁵² i Olega Kupczyńskiego *Słowo o pułku Igorowym* (1999)⁵³. W nowszych czasach nazwisko Wagilewicz wystąpiło wielokrotnie na kartach książki Alfreda Toczka o lwowskim środowisku historycznym (2013)⁵⁴, Anna Budziak (czasami we współautorstwie z Adamem Fałowskim) poświęciła zaś liczne artykuły dokonaniom słownikarskim uczonego⁵⁵.

Mimo że Wagilewicz znany był w swoich czasach z benedyktyńskiej wręcz pracy, niewiele z tego, czym się zajmował zaistniało w przestrzeni wydawniczej. O tym, że bezustannie prowadził badania naukowe i zależało mu na publikacji prac, świadczą chociażby jego własne wypowiedzi. W liście do Mychajła Maksymowycza pisany już w roku 1837 twierdził, że pracuje właśnie nad słownikiem języka południowo-ruskiego⁵⁶. Zwracając się do Jakuba Hołowackiego w roku 1843, donosił natomiast o końcowym etapie pracy nad *Symboliką słowiańską*⁵⁷, a następnie o dziele *Pisarze polscy Rusini* oraz *Rozprawy o języku południowo-ruskim*⁵⁸, rok później o ukończonym właśnie *Idiotikonie*⁵⁹. W roku 1856 pisał do Wacława Aleksandra Maciejewskiego:

Przygotowuję do druku rozprawę: *O stosunku języka starosłowiańskiego do polskiego*, chociaż z drukiem jeszcze nie ze wszystkim załatwiłem się. Chcę ją wydać razem z rozprawką o pierwiastkach języka starosłowiańskiego, pod tytułem *Studia filologiczne*. W dziele tem złożyłem nową teorią o językach słowiańskich i spodziewam się, że potrafi ono zsadzić z bardzo hardego stanowiska naszych filologów.

52 J. Wagilewicz, *Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini*, red. i przedm. R. Radyszewskij, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, Przemyśl 1996, s. 5–22.

53 Tenże, *Słowo o pułku Igorowym*, red. i wst. O. Kupczyński, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, Przemyśl 1999, s. 7–42.

54 A. Toczek, dz. cyt.

55 Z uwagi na dużą ilość prac tej autorki, ich wykaz podaję w Literaturze przedmiotu (1. Publikacje w języku polskim, B. Wiek XX (od 1918 r.) – XXI w.)

56 [List J. Wagilewicz do M. O. Maksymowycza, Lwów 7.03.1837], [w:] M. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, *Твори...*, s. 197.

57 [List J. Wagilewicz do J. Hołowackiego z 1.07.1843], [w:] M. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, *Твори...*, s. 206.

58 [List J. Wagilewicz do J. Hołowackiego z 9.11.1843], [w:] M. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, *Твори...*, s. 207.

59 [List J. Wagilewicz do J. Hołowackiego z 1.07.1844], [w:] M. Шашкевич, І. Вагилевич, Я. Головацький, *Твори...*, s. 209.

Mam jeszcze inne, niektóre prawie zupełnie ukończone roboty, tylko niełatwo znaleźć nakładcy⁶⁰.

Współczesne głosy, że Wagilewicz rzucał się od jednego pomysłu do drugiego, niczego nie kończąc⁶¹, wydają mi się niesprawiedliwe. Michał Pogodin jeszcze w roku 1841 donosił na łamach redagowanego przez siebie „Москвитянина” o działalności galicyjskiego slawisty: „Pan Wahylewycz zajmuje się *Symboliką słowiańską*. Wiele spodziewamy się po jego dziele. Oprócz Chodakowskiego nikt nie zajmował się jeszcze mitologią słowiańską, a przedmiot ten zasługuje na opracowanie”⁶² i dalej: „Pan Wahylewycz zebrał już wiele materiałów do *Demonologii*, starożytnej *Astronomii* i *Archeologii*. Pracuje aktualnie nad dziełem o święcie Kolędy, do którego ma już zebranych prawie 2000 pieśni – skarb dla poetów, historyków i archeologów”⁶³.

Przyczyny, dla których Wagilewicz nie zdołał opublikować wspomnianych prac, mogły być różne. Trudności w znalezieniu chętnych do inwestowania w jego prace wydawców, o których wspominał, mogły być spowodowane po części rozgrywkami politycznymi pomiędzy poszczególnymi stronnictwami narodowymi, po części ówczesną złą atmosferą (nazywaną przez Karola Estreichera „stosunkami”) dla wydawnictw naukowych⁶⁴. W realizacji planów wydawniczych nie pomagała też Wagilewiczowi zapewne jego własna sytuacja materialna, pogorszona jeszcze po decyzji o przejściu na protestantyzm, co dodatkowo zniechęciło do niego niektóre koła polskie (być może z tego powodu zwolniono go też z posady zastępcy kustosza w Ossolineum)⁶⁵. Niektóre teksty natomiast po prostu zaginęły, jak wysłane do Pogodina *Wesele Sławian czy Halicz*⁶⁶.

W rezultacie prawie wszystko, co Wagilewicz zdołał wydać⁶⁷, miało charakter bądź artykułów w czasopiśmie, bądź rozdziałów czy utworów w dziełach zbiorowych. Niektóre z tekstów zawierały jedynie wzmianki, że wyjęto je z szerszych prac uczonego⁶⁸. Po pierwszych próbach w „Rusałce Dniestrowej” (1837)⁶⁹,

⁶⁰ Lwów. (Wyjątek z listu Jana Wagilewicza do W. A. Maciejewskiego), „Biblioteka Warszawska” 1856, t. 2, s. 652.

⁶¹ І. Фаріон, Іван Вагілевич. Про науковця що зрадив національні ідеали [redaktor Н. Андрощук; program autorski І. Farion „Велич особистости” na kanale telewizyjnym „Рада” dnia 4.09.2016], <https://www.youtube.com/watch?v=ISv6z8YRElc> [dostęp 26.02.2023].

⁶² [М. Pogodin], Галиция. Славянские новости, „Москвитянин” 1841, cz. 1, nr 2, s. 635. [tłum. В. G.]

⁶³ Tamże, s. 636. [tłum. В. G.]

⁶⁴ E. [Karol Estreicher], dz. cyt., s. 303–304.

⁶⁵ M. Gałyga, dz. cyt., s. 89.

⁶⁶ E. Kucharska, dz. cyt., s. 34.

⁶⁷ Dokładny ich wykaz w układzie chronologicznym przedstawiam Bibliografii (I. Literatura podmiotu, 1. Publikacje Jana Wagilewicza).

⁶⁸ E. [Karol Estreicher], dz. cyt., s. 303–304.

⁶⁹ Русалка дністрова, dz. cyt.

gdzie zamieścił wybór zebranych przez siebie na terenie Galicji ludowych pieśni ukraińskich⁷⁰ i przedmowę⁷¹ do nich oraz ballady *Мадей*⁷² i *Жулин и калина*⁷³, przez kilka lat (1838–1841) publikował głównie w „Časopis českého Museum” w Pradze, zamieszczając tam w przekładach na język czeski (innego autorstwa) teksty o mieszkańcach Karpat: Hucułach⁷⁴, Bojkach⁷⁵, swoich odkryciach archeologicznych w Rozhórczu⁷⁶, fragment wyjęty z opracowywanej przez siebie „Demonologii”⁷⁷ oraz własne tłumaczenia na język ukraiński (łacinką) kilku pieśni z *Krółodworskiego rękopisu*⁷⁸. Następnie swoje prace publikował w różnych wydaniach zbiorowych lub wysyłał do czasopism w Moskwie („Москвитянин”), Petersburgu („Сын Отечества” i „Пантеон”), Warszawie („Biblioteka Warszawska”), „Przegląd Naukowy”, „Денница Jutrzenka”, „Dziennik Warszawski”), Krakowie („Czas”). Najwięcej jednak drukował w periodykach lwowskich: przede wszystkim w „Bibliotece Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” i „Dodatku tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej”, „Siole”; mniej w „Dzienniku Mód Paryskich”, „Gazecie Lwowskiej”, „Rozmaitościach”, „Kółku Rodzinnym”. Formę samodzielną wydawniczo otrzymały dwa jego dzieła: *Grammatyka języka małoruskiego w Galicji* (1845)⁷⁹ oraz *Monastyr Skit w Maniawie* (1848)⁸⁰. Prace Wagilewicza to zazwyczaj teksty historyczne, krajoznawczo-archeologiczne, etnograficzne, językoznawcze, poetyckie, tłumaczenia z języków słowiańskich⁸¹. Pisarz podejmował w nich tematykę pochodzenia i zwyczajów Słowian (*Pogrzeb u Słowian*⁸²; *Wywód początków*

70 Д. Вагилевичь, *Обрядові песне (колядки, галілки, ладканя)*, [w:] *Русалка днестрoвая*, dz. cyt., s. 36–58.

71 Tenże, *Передговор. К народним руским песням*, [w:] *Русалка днестрoвая* dz. cyt., s. IX–XX.

72 Tenże, *Мадей*, [w:] *Русалка днестрoвая*, dz. cyt., s. 72–76.

73 Tenże, *Жулин и калина*, казка, [w:] *Русалка днестрoвая*, dz. cyt., s. 79–88.

74 D.J. Wahilewič, *Huculové, obyvatelé východního pohorí karpatského*, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, z. 4, s. 475–498; 1839, t. 13, z. 1, s. 45–68.

75 Tenże, *Bojkové, lid ruskoslovanský w Haličjach*, „Časopis českého Museum” 1841, t. 15, z. 1, s. 30–72.

76 D.J. W.[ahilewič], *Rozhorecke geskyně (S wypodobněnjm nápisů). Přidavek od P. J. Šafařjka*, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, z. 2, s. 197–219.

77 D.J. Wahilewič, *O upjrech a wid'mách*, „Časopis českého Museum” 1840, t. 14, z. 3, s. 232–261.

78 *Кытыцэ; Рожа; Опушчэна; Судь Лубушін*, przekł. D. Wahilewič, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, s. 397–401, 409–413.

79 J. Wagilewicz, *Grammatyka języka małoruskiego w Galicji ułożona przez Jana Wagilewicza/ Грамматика языка малоруского въ Галиціи сочинена Іваномъ Вагилевичемъ*, Instytut Stauro-pigiański, Lwów 1845.

80 Tenże, *Monastyr Skit w Maniawie*, K. Jabłoński, Lwów 1848.

81 Wykaz publikacji J. Wagilewicza w porządku chronologicznym umieściłam w Bibliografii (I. Literatura podmiotu, 1. Publikacje Jana Wagilewicza).

82 Tenże, *Pogrzeb u Słowian*, „Biblioteka Warszawska” 1841, t. 2, s. 649–658.

*Słowian od Trako-Illyrów*⁸³), publikował i objaśniał dokumenty archiwalne dotyczące Galicji⁸⁴, informował o swoich odkryciach archeologicznych (*Berda w Uryczu*⁸⁵; *Bołdy w Polanicy*⁸⁶), przekładał na język polski zabytki literatury staroruskiej (*Latopis Nestora*⁸⁷), opisywał podania ludu (*Szeludywy Buniak*⁸⁸). Kilka prac Wagilewicza nosi ślady współpracy z historykiem Augustem Bielowskim, czy to w postaci recenzji jego prac, czy wspólnych dokonań.

Jeśli chodzi o pośmiertne wydania dzieł Wagilewicza, w Ukrainie najczęściej przedrukowywano jego wczesne dokonania literackie z „Rusałki Dnistrowej”, które weszły do kanonu literatury ukraińskiej. Mniejszą popularnością cieszyły się późniejsze publikacje po ukraińsku, lecz łacinką w „Dnewnyku ruskim” uważane często ze względu na alfabet za polonofilskie: *Program, Wozwanie do inteligencji ruskoj* i *Zamitki o ruskoj literaturi*⁸⁹. Dopiero z końca XX wieku pochodzi pierwszy większy wybór utworów pisarza, zawierający również wiersze polskie, przekłady z języka czeskiego, korespondencję – w zbiorowej książce z 1982 roku poświęconej całej „Ruskiej Trójcy”⁹⁰, czy drugiej, z roku 1987 – zajmującej się ogólnie ukraińskimi poetami romantycznymi⁹¹. W 1983 roku wydano *Народні пісні в записах Івана Вагілевича (Pieśni ludowe w zapisach Iwana Wahylewycza)*⁹² opracowane na podstawie jego rękopisów, podobna publikacja miała miejsce w 2006⁹³.

83 Tenże, *Wywód początków Słowian od Trako-Illyrów, z powodu Wstępu krytycznego do dziejów Polski, przez Augusta Bielowskiego*, „Biblioteka Warszawska” 1852, t. 4, s. 528–550.

84 Cykl artykułów w „Dodatku tygodniowym przy Gazecie Lwowskiej” w roku 1857. Szczegółowy wykaz w Bibliografii (I. Literatura podmiotu, 1. Publikacje Jana Wagilewicza).

85 Tenże, *Berda w Uryczu*, „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” 1843, t. 6, s. 151–168.

86 Tenże, *Bołdy w Polanicy*, [w:] *Album Lwowskie*, red. H. Nowakowski, wyd. E. Winiarz, Lwów 1862, s. 307–315.

87 *Latopis Nestora. Monomacha nauka i list*, [w:] *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski*, red. A. Bielowski, t. 1, wyd. A. Bielowski, Lwów 1864, s. 521–886.

88 J. Wagilewicz, *Szeludywy Buniak. Z podań ludu*, „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” 1844, t. 11, s. 181–195.

89 J. Wahylewicz, *Program*, „Dnewnyk ruskij” 1848, nr 1, s. 1; *Wozwanie do inteligencji ruskoj. Wozwanie Ruskocho Soboru do swoich bratow. Wysokoje sobranie*, „Dnewnyk ruskij” 1848, nr 1, s. 1–2; nr 5, s. 18–19; *Zamitki o ruskoj literaturi*, „Dnewnyk ruskij” 1848, nr 5, s. 19–20; nr 6, s. 23–24; nr 9, s. 37–38.

90 I. Вагілевич, *Оригінальні художні твори*, [w:] М. Шашкевич, I. Вагілевич, Я. Головацький, *Твори...*, s. 133–210.

91 I. Вагілевич, *Українські поезії*, [w:] *Українські поети-романтики. Поетичні твори*, red. М.Л. Гончарук, І.О. Дзевєрін, М.Т. Яценка, Наук. думка, Київ 1987, s. 371–400.

92 *Народні пісні в записах Івана Вагілевича*, red. М. Й. Шалата, Музична Україна, Київ 1983.

93 I.М. Вагілевич, *Поезії; Народні пісні, записані I. Вагілевичем у селі Ясень; Думи; Переклади; Статті; Листи*, [w:] I. М. Вагілевич, К. Вагілевич, *Твори*, red. Є. Шморгун, Азалия, Рівне 2006, s. 10–150.

Z 1993 pochodzi ukraińska edycja artykułu Wagilewicza o tematyce archeologicznej *Берди в Уричі (Berdy w Uryczu)*⁹⁴.

Z polskich prac Wagilewicza najwcześniej po jego śmierci wydano udostępniony przez Augusta Bielowskiego artykuł o wyspie Rugia i zamieszkujących ją plemionach (1867)⁹⁵. Dwa tomy *Akt grodzkich i ziemskich z czasów Rzeczypospolitej*, wydane w latach 1872–1873 zawierały przepisane i objaśnione przez niego dokumenty z historii Lwowa⁹⁶. Mychajło Wozniak w roku 1936 włączył część pracy Wagilewicza *Rozprawy o języku południoworuskim* do swojej książki *У століття „Зорі” Маркіяна Шашкевича*⁹⁷, a w roku 1981 na łamach „Prac Filologicznych” opublikowano artykuł *Linde pod względem jego stanowiska w filologii*⁹⁸. Koniec XX wieku przyniósł jeszcze dwie wydane pośmiertnie prace Wagilewicza: *Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini* (1996)⁹⁹ i *Słowo o pułku Igorowym* (1999)¹⁰⁰. Nie jest to wiele, biorąc pod uwagę, że wydanie prac Wagilewicza uważano już wkrótce po jego śmierci za niemalże polski obowiązek narodowy. Anonimowy autor (prawdopodobnie Paulin Świącicki), wymieniając w roku 1866 na łamach „Sioła” szereg tekstów pisarza pozostających w rękopisie, żywił nadzieję, że „gdy niepośledni pracownik w dziedzinie badań rzeczy ojczystych za życia nie znalazł współczucia u ogółu – pośmiertnych prac jego podobny los nie spotka; znajdą zapewne dla się nakładcę, a chwila każda zwłoki opóźnia tylko zdobycie nowego dla nas tryumfu”¹⁰¹. Rękopisy po zmarłym trafiły w posiadanie Augusta Bielowskiego¹⁰². Dlaczego przyjaciel Wagilewicza nie doprowadził do ich publikacji (poza artykułem *Rugja* na łamach „Sioła”¹⁰³) i nie zadbał o to, by „nie butwiały w rękopisach”, trudno mi na tę chwilę odpowiedzieć.

94 I. Вагилевич, *Берди в Уричі*, [w:] *Подорожі в Українські Карпати*. Збірник, red. М.А. Вальо, Каменяр, Львів 1993, s. 102–113.

95 J. Wagilewicz, *Rugia*, „Sioła” 1867, z. 2, s. 135–152.

96 O. Pietruski, X. Liske, *Przedmowa...t. 3...*, s. VI; t. 4..., s. V–VI.

97 [I. Вагилевич] *Rozprawy o języku południoworuskim* [w artykule:] М. Возняк, *Розвідки I. Вагилевича про українську мову*, [w:] tenże, *У століття „Зорі” Маркіяна Шашкевича (1839–1934)*, cz. 2, Накл. Богословського Наук. Т-ва, Львів 1936, s. 258–324.

98 *Linde pod względem jego stanowiska w filologii (Przez D.J. Wagilewicza)*, „Prace Filologiczne” 1981, t. 30, s. 159–174 [dodatek do artykułu Й. Дзендзелівський, *Іван Вагилевич і словник С.Б. Лінде. З історії українсько-польських наукових зв'язків*, s. 143–158]; *Linde pod względem jego stanowiska w filologii (Przez D.J. Wagilewicza)*, [w:] Й. Дзендзелівський, *Українське і слов'янське мовознавство. Збірник праць*, red. О. Купчинський, Й. Дзендзелівський, Львів 1996, s. 487–501.

99 J. Wagilewicz, *Pisarze polscy Rusini...*, 1996.

100 Tenże, *Słowo o pułku Igorowym...*, 1999.

101 [P. Świącicki], *Jan Wagilewicz. Wspomnienie pośmiertne...*, s. 88.

102 Tamże.

103 J. Wagilewicz, *Rugia*, „Sioła” 1867, z. 2, s. 135.

Rok po śmierci pisarza Karol Estreicher, pisząc w *Encyklopedii powszechnej Olgerbranda*, że „nieliczny jest poczet drukowanych prac Wagilewicza”¹⁰⁴, wymieniał te, które pozostały w rękopisie:

- 1) *Demonologija słowiańska*, rzecz systematyczna o przesądach ludu na Rusi halickiej.
- 2) *Słownik języka ruskiego ludowego na Rusi halickiej*.
- 3) *Rzecz o pierwiastkach języka starosłowiańskiego*, uzupełniająca dzieło Mikłosicza.
- 4) *O stosunku języka starosłowiańskiego, czyli cerkiewnego do języka polskiego*.
- 5) *Słowo o pułku Igorewie*, filologiczne opracowanie tekstu [!] oryginalnego z oczyszczeniem go od naleciałości, praca podjęta w r. 1865; oraz przekład polski.
- 6) *Pisarze polscy rusini, pisarze łacini rusini* (biografie). Dwa dzieła dość obszerne, z których wyjątki ogłaszał w „Dnewnyku”.
- 7) *Chronologija dziejów powszechnych tablicami ułożona, w trzech częściach, do końca XVIII w.* Dwie pierwsze części wykończone, do ostatniej materiały zgromadzone.
- 8) *Faraonowie egipscy*, ustęp z dziejów powszechnych, dzieło r. 1857 napisane. Ogarnia epokę sześciu tysięcy lat, według najnowszych źródeł, z niezmierną pracowitością rozjaśnioną.
- 9) *Wywód sławian od Dako-Illirów*, dzieło napisane r. 1850-1853.
- 10) *Chronologija dziejów polskich*, rodowody królów i książąt od 880 do 1195 r.
- 11) *Latopis Nestora*, przekład z r. 1840, był on użyty do porównania przy wydaniu *Monumentów Bielowskiego*, lubo nowy przekład skuteczniejszy został¹⁰⁵.

Paulin Świącicki w artykule *Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu* na łamach „Sioła” (1867 rok) dorzucił jeszcze *Rozprawy o języku południowo-ruskim, Źródła o mieszkańcach starożytnej Europy, Bibliografię europejską*¹⁰⁶, *Symbolikę słowiańską, Pisma historyczno-etnograficzne. Część I. Ruś karpacko-górska, Kalendarz. Święto słowiańskie*¹⁰⁷.

Po upływie 157 lat od śmierci Wagilewicza z wymienionych wyżej dzieł światło dzienne ujrzały jedynie wspomniane już prace *Pisarze polscy rusini, pisarze łacini rusini* oraz *Słowo o pułku Igorewie*, wydane w Przemyślu w latach 90. XX wieku. Porównując powyższy spis ze stanem lwowskiego archiwum i informacjami o pozostałych zbiorach, muszę stwierdzić, że na chwilę obecną nie wszystkie rękopisy zostały tam zgromadzone. Z ważniejszych rzeczy Biblioteka im. Stefanyka we Lwowie przechowuje prace uważane przez współczesnych pisarzy za najważniejsze w jego dorobku: „*Demonologię*” i „*Symbolikę słowiańską*”. Obie te pozycje zajmują wiele kart z głównego zbioru poświęconego Wagilewiczowi, a jest to Fond

¹⁰⁴ E. [Karol Estreicher], dz. cyt., s. 303.

¹⁰⁵ Tamże, s. 303–304.

¹⁰⁶ [P. Świącicki], *Rękopisma pozostałe ...1867*, z. 3, s. 159–168.

¹⁰⁷ Tamże, z. 4, s. 155–160.

19 liczący 56 Spraw¹⁰⁸. Rękopiśmienna „Demonologia” zawiera rozdziały takie jak Demonologia ludzka, Upiory, Widmy, Wilkołaki, Topielcy i Topielice, Straczęta, Demonologia żywiolowa, Demonologia symboliczna, Życie pośmiertne. W „Symbolice słowiańskiej” znajdują się między innymi Symbolika bóstw, Symbolika ziemiska, Symbolika ludzka. Biblioteka im. Ossolińskich we Wrocławiu przechowuje pod sygnaturą 2411/I trzy tomy *Pism Jana Wagilewicza: Studya historyczne* (tom 1), *Badania filologiczne* (tom 2) i *Wskazywacz historyczny i chronologiczny* (tom 3). Część rękopisów znajduje się w Bibliotece Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu w zbiorze Pietruszewicza Nr 22–23 (na przykład *Idyotykon*)¹⁰⁹. Niektóre z rękopisów Wagilewicza jednak najprawdopodobniej zaginęły, na przykład wspomiane już dzieło *Faraonowie egipscy*¹¹⁰.

Należy żywić nadzieję, że z czasem i pozostałe rękopisy Jana Wagilewicza zostaną odnalezione (mam na myśli prace przede wszystkim w języku polskim), najważniejsze z nich doczekają się publikacji, a ich autor wyjdzie wreszcie z zapomnienia. Szczególnie istotne wydaje mi się wydanie *Demonologii* i *Symboliki słowiańskiej* – dzieł, które były postrzegane niegdyś za ważne dokonania naukowe, a i dzisiaj mogłyby jeszcze wnieść do kultury polskiej wiele interesujących szczegółów.

Bibliografia

Literatura podmiotu

Publikacje Jana Wagilewicza (w układzie chronologicznym)

1837

Peredhowor. K narodnym ruskym piesniam [s. IX–XX], *Obriadowi piesnie (koladky, halilky, ladjkania)* [s. 36–58], *Madej* [s. 72–76], *Żułyn y kałyna, kazka* [s. 79–88], [w:] *Rusałka dniestrowaja/Ruthenische Volks-Lieder*, Koroł. Wseuczyl. Pesztansk., Buda 1837.

1838–1839

Huculové, obyvatelé vychodního pohoří karpatského, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, z. 4, s. 475–498; 1839, t. 13, z. 1, s. 45–68.

¹⁰⁸ Szczegółowy wykaz ważniejszych prac rękopiśmiennych Wagilewicza przedstawiam w Bibliografii (I. Literatura podmiotu, 2. Rękopisy Jana Wagilewicza).

¹⁰⁹ A. Budziak, *Zapóżycczenia polskie w materiale ukraińskim XIX-wiecznego ukraińsko-polskiego słownika frazeologicznego Iwana Wahylewicza*, „Linguistica Copernicana” 2010, t. 4, nr 2, s. 284.

¹¹⁰ І. Фарион, dz. cyt.

Kytycé. Zruštena Wahylewičem; Roža. Přel. Wahylewič; Opuščena. Přel. Wahylewič; Súd Lubušin. Přel. rus. D.N. Wahylewiče, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, s. 397–401, 409–413.

Rozhorecke geskyně (S wypodobněnjm nápisů). Přjdavek od P. J. Šafařjka, „Časopis českého Museum” 1838, t. 12, z. 2, s. 197–219.

1840

O upjrech a wid'mách, „Časopis českého Museum” 1840, t. 14, z. 3, s. 232–261.

1841

Bojkowé, lid ruskoslovanský w Haličjach, „Časopis českého Museum” 1841, t. 15, z. 1, s. 30–72.

Izwiestija litieraturnyje iz Lwowa, „Moskwitianin” 1841, nr 3, s. 532–535.

Pogrzeb u Słowian, „Biblioteka Warszawska” 1841, t. 2, s. 649–658.

1842

Gucuły. Karpatskije gorce, „Syn Otieczestwa” 1842, t. 3 [Oddz. 5], s. 1–31.

Spotkanie, „Dziennik Mód Paryskich” 1842, nr 4, s. 29.

1843

Berda w Uryczu, „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” 1843, t. 6, s. 151–168.

Drogi komunikacyjne w starożytnej Rossyi. Przez Z.D. Chodakowskiego. Przeł. J.D. Wawilewicz z rossyjskiego, „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” 1843, t. 7, s. 11–138; t. 8, s. 75–102.

Iz piśma k riedaktoru. Iz Lwowa, „Moskwitianin” 1843, nr 7, s. 227–229.

Zamieczanija Wołka Zakliki na statju A. Bielewskiego «Pierwonaczalnaja istorija Polszy» pomieszczenuju w uczenom žurnale instituta Ossolinskich. T. 1. 1842. Str. 93–146 = Uwagi nad rozprawą „Początkowe dzieje Polski przez A. Bielowskiego” umieszczoną w czasopiśmie naukowego zakładu Ossolińskich. T. 1. 1842. Str. 93–146. Napisał Wilk Zaklika, „Dennya Jutrzenka” 1843, cz. 2, s. 46–55, 207–215; cz. 3, s. 121–133.

1844

O mieszkańcach wschodniej części gór Karpackich, „Przegląd Naukowy” 1844, t. 2, nr 15, s. 161–177; t. 4, nr 28, s. 16–27; nr 29, s. 48–60; nr 30, s. 73–85.

Szeludywy Buniak. Z podań ludu, „Biblioteka Naukowego Zakładu im. Ossolińskich” 1844, t. 11, s. 181–195.

1845

Grammatyka języka małopruskiego w Galicji ułożona przez Jana Wagilewicza / Grammatika jazyka małopruskiego w Galicii socziniena Iwanom Wagilewiczem, Instytut Stauropigiański, Lwów 1845.

1847

Żułyn y Kałyna [s. 91–102], *Madej* [s. 103–108], [w:] *Winok rusynam na obżynky. Upliw Iwan B F Hołowačkyj*, cz. 2, Czerenkamy O.O. Mechytarystow, Wiedeń 1847.

1848

Monastyr Skit w Maniawie, K. Jabłoński, Lwów 1848.

Program, „Dnewnyk ruskiy” 1848, nr 1, s. 1.

Wozwanie do inteligencii ruskoj. Wozwanie Ruskocho Soboru do swoich bratow. Wyskokoje sobranie, „Dnewnyk ruskiy” 1848, nr 1, s. 1–2; nr 5, s. 18–19.

Zamitki o ruskoj literaturi, „Dnewnyk ruskiy” 1848, nr 5, s. 19–20; nr 6, s. 23–24; nr 9, s. 37–38.

1852

Ś. *Metody*, „Dziennik Literacki” 1852, nr 32, s. 249–251.

Wywód początków Słowian od Trako-Illyrów, z powodu Wstępu krytycznego do dziejów Polski, przez Augusta Bielowskiego, „Biblioteka Warszawska” 1852, t. 4, s. 528–550.

1853

Huculové, [w:] *Obrazy rakouských zemi národův a dějin. Čitací kniha pro IV třídu nižšího gymnasia*, red. J. Jireček, J.G. Calve, Praga 1853, s. 158–161.

1854

„*Koły ne buło naczało świta...*“ [koladka w zapisie I. Wagilewicza], [w artykule:] A. Nowosielski, *Kolada i Kupalo*, „Dziennik Warszawski” 1854, nr 99, s. 4.

Osann, o fragmentach Troga, wydanych przez Bielowskiego, „Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1854, nr 47, s. 185–187; nr 48, s. 189–191; nr 49, s. 193–194.

1855

Gucuły, obidatieli wostocznoj otrasli Karpatskich gor, przekł. z j. czes. P.P. Dubrows’kij, „Pantieon” 1855, t. 21, z. 5, cz. 3, s. 17–56.

1856

Ormianie w Polsce. Kilka słów z powodu książki ks. Barączca, „Czas” 1856, nr 79, s. 1–2; nr 80, s. 1–2.

1857

[Dokumenty z XIV–XVIII w. z historii Galicji publikowane i komentowane przez Jana Wagilewicza]: „Dodatek tygodniowy przy Gazecie Lwowskiej” 1857, nr 7, s. 28 (*Waszyczyn 1401*); nr 8, s. 32 (*Pilzno 1428*); nr 11, s. 44 (*Opor 1591*); nr 12, s. 48 (*Trześniów i Szade 1609*); nr 13, s. 52; nr 14, s. 56 (*Radowce 1520*); nr 16, s. 64 (*Tuchla 1622*); nr 17, s. 68; nr 19, s. 80 (*Lwów 1549*); nr 22, s. 94 (*Lwów 1539*); nr 23, s. 98 (*Kraków 1732*); nr 24, s. 102 (*Tłumacz 1398*); nr 31, s. 130; nr 32, s. 133–134; nr 34, s. 142; nr 36, s. 150; nr 38, s. 158 (*Sokal 1600*); nr 39, s. 162 (*Trościaniec 1409*); nr 40, s. 166; nr 41, s. 169 (*Kruszelnica 1395, 1556*); nr 42, s. 174 (*Stoki 1417*); nr 44, s. 182; nr 45, s. 186; nr 46, s. 190 (*Lwów 1569, 1574*).

1858

Sokal 1731, „Rozmaitości. Pismo dodatkowe do Gazety Lwowskiej” 1858, nr 50, s. 397–398; nr 51, s. 405–406.

1860

Początki Lwowa, „Kółko Rodzinne” 1860, nr 7, s. 111.

1862

Bołdy w Polanicy, [w:] *Album Lwowskie*, red. H. Nowakowski, wyd. E. Winiarz, Lwów 1862, s. 307–315.

1864

Latopis Nestora. Monomacha nauka i list, [w:] *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski*, red. A. Bielowski, t. 1, wyd. A. Bielowski, Lwów 1864, s. 521–886.

Żywot ś. Błażeja, „Biblioteka Ossolińskich. Poczet Nowy” 1864, t. 4, s. 192–202.

1866

Madej, [w:] *Ruśka czytanka dla nyzszoji himnaziji*, cz. 2, Lwów 1866, s. 191–192.

1867

Rugja, „Sioło” 1867, z. 2, s. 135–152.

Spotkanie; Upior [w artykule:] [b. a.], *Wspomnienie o Janie Wagilewiczu*, „Dziennik Literacki” 1866, nr 23, s. 359.

1872–1873

[Dokumenty dotyczące historii Lwowa z objaśnieniami J. Wagilewicza], [w:] *akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego*, t. 3–4, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1872–1873.

1884

Powist' o polku Ihorewim, Madej, Żułyn i Kałyn, Peredhowor k narodnym ruškim pisniam, Zamitky o ruškiej literaturi, Łysty do M. Pohodina, [w:] M. Szaszkewycz, I. Wahylewycz, Ja. Hołowačkyj, *Pysannia*, Wyd. Akademicznoho bratstwa, Lwiv 1884 (Ruška biblioteka I. Onyszkewycza, t. 3), s. 119–189.

1906

[Fragmenty autobiografii], [w:] I. Sozańskij, *Pryczynok do biohrafiji Iwana Wahylewycza*, „Zapysky NTSZ” 1906, t. 69, s. 169–171.

1908

[Tekst kazań], [w:] I. Swiencickij, *Iwan Wahylewycz jak propowidnyk. Pryczynok do znosyn hałyczan z Rosijeju pered 1849 r. i do istoriji ukrajinskoji propowidi*, „Zapysky NTSZ” 1908, t. 84, s. 98–110.

1912

„Noc była cicha, tęskno, głucho było...” [wiersz], [w:] W. Szczurat, *Z nedrukowanych tworiw Iwana Wahylewycza*, „Nedila” 1912, nr 40, s. 1.

1921

Perepyska Iwana Wahylewycza. 1. Łysty Iwana Wahylewycza do P.J. Szafaryka [s. 1–32], 2. *Zbirka piseń* [s. 33–65] [*Písne maloruské y Haliče*, 1838], [w:] *Ukrajinsko-ruškyj archywu T. 15. Materijały do istoriji ukrajinsko-czeškych wzajemyn*, Druk. Naukowoho Towarystwa im. Szewczenka, Lwiv 1921, s. 1–65.

1936

Rozprawy o języku południoworuskim [w artykule:] M. Wozniak, *Rozwidky I. Wahylewycza pro ukrajinsku mowu*, [w:] M. Wozniak, *U stolittia «Zori» Markijana Szaszkewycza (1839–1934)*, cz. 2, Nakł. Bohosłowskocho Nauk. T-wa, Lwiv 1936, s. 258–324.

1965

Łemky – meszkanci zachidnoho Prykarpattia, przekł. z j. pol. I. Krasowskyj, „Narodna tworcizist' ta etnohrafija” 1965, nr 4, s. 76–79.

1978

Bojky, ruško-słowjanskyj lud u Hałyczyni, przekł. z j. pol. R. Kyrčziw, „Żowteń” 1978, nr 12, s. 117–130.

1981

Linde pod wzgłędem jego stanowiska w filologii (Przez D.J. Wagilewicz), „Prace Filologiczne” 1981, t. 30, s. 159–174.

1982

*Poeziji: Do L***, Rozpacz, Madej, Żułyn i Kałyna, Wspomnienie, Życie, Tęsknota, Stance do M[arii] Z[arzyckiej], Spotkanie, Teraźniejszość; Dumy: Plisneško, Dobryliw, Bycz, Dniester; Perekłady: Iz dawńioruškoji: Powist' o połku Ihorewim, Iz czeškoji: Z Kraledwirškoho rukopysu...; Statti: Peredhowir k narodnym ruškym pisniam, Prohrama hazety Dnewnyk rušyjk, Zamitky o ruškij literaturi; Łysty: do M.P. Pohodyna, M.O. Maksymowycza, P.J. Szafaryka, Ja. F. Hołowačkocho, I.I. Sreznewškocho, [w:] M. Szaszkewycz, I. Wahylewycz, Ja. Hołowačkyj, Twory, red. M. J. Szałata, Dnipro, Kyjiw 1982, s. 133–210.*

1983

Narodni pisni w zapysach Iwana Wahylewycza, red. M.J. Szałata, Muzyczna Ukrajina, Kyjiw 1983. [Zbiór ułożony przeważnie na podstawie autografów Wagilewicza znajdujących się w archiwach Lwowa, Moskwy, Wrocławia, Pragi].

1987

*Ukrajński poeziji [Madej, Żułyn i Kałyna]; Połski poeziji [Do L***, Rozpacz, Wspomnienie, Życie, Tęsknota, Stance do M[arii] Z[arzyckiej], Spotkanie, Teraźniejszość]; Perekłady z czeškoji [iz „Kraledworškoho rukopysu”: Kytycia, Roža, Opuszczena; iz „Zelenohorškoho rukopysu”: Sud Lubuszyn, Wyniatkyz Sława dońky Iwana Kollara, perełożeni na juho-ruške nariczczia]*, [w:] *Ukrajński poety-romantyky. Poetyczni twory*, red. M.Ł. Honczaruk, I.O. Dzewerin, M.T. Jacenko, Nauk. dumka, Kyjiw 1987, s. 371–400.

1993

Berdy w Uryczy, [w:] *Podoroži w Ukrajński Karpaty. Zbirnyk*, red. M.A. Walo, Kameniar, Lwiw 1993, s. 102–113.

1996

Pisarze polscy Rusini wraz z dodatkiem Pisarze łacińscy Rusini, red. R. Radysze-wskij, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, Przemyśl 1996.

1999

Słowo o pułku Igorowym, red. O. Kupczyński, Południowo-Wschodni Instytut Naukowy, 1999.

2006

Poeziji; Narodni pisni, zapysani I. Wahylewyczem u seli Jaseń; Dumy; Perekłady; Statti; Łysty, [w:] I.M. Wahylewycz, K. Wahylewycz, *Twory*, red. Je. Szmorhun, Azalija, Riwne 2006, s. 10–150.

Rękopisy Jana Wagilewicza (w układzie alfabetycznym)

Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka we Lwowie

F19:

- Spr. 15 – Pomniki budownictwa słowiańskiego – 24 karty;
- Spr. 17 – Kronika południowej Rusi, materiały zebrane przez Wagilewicza – 36 kart.
- Spr. 18 – Wypisy z Kronik ruskich do dziejów polskich i litewskich – 28 kart.
- Spr. 23 – Pismo słowiańskie, Tablice głosek – 22 karty.
- Spr. 28 – Dzieje północnej Rusi, wypisy, materiały – 56 kart.
- Spr. 31 – Chronologia Państwa staroruskiego i Księstwa Halicko-Wołyńskiego – 48 kart.
- Spr. 34 – Symbolika słowiańska – 205 kart.
- Spr. 36 – Zarysy do demonologii – 15 kart.
- Spr. 38 – Różne zapisy do Etnologii słowiańskiej – 95 kart.
- Spr. 39 – Demonologia słowiańska – 46 kart.
- Spr. 41 – Tablice chronologiczne do historii powszechnej – 153 karty.
- Spr. 49 – Kronika ludu z Demonologii słowiańskiej – 64 kart.
- Spr. 55 – [Idyotykon] Słownik ukraińsko-niemiecko-łaciński – 39 kart.

Biblioteka Ossolińskich we Wrocławiu

Sygn. 2411/I: Pisma Jana Wagilewicza. T. 1: „Studia historyczne”, T. 2: „Badania filologiczne”, T. 3: „Wskazywacz historyczny i chronologiczny”.

Biblioteka Rosyjskiej Akademii Nauk w Petersburgu

sygn. [sobr. A.S. Pietruszewicza, № 22] – Rozprawy o języku południowo-ruskim.
sygn. [sobr. A.S. Pietruszewicza, № 22–23] – Idyotykon.

Listy Jana Wagilewicza opublikowane drukiem (w układzie chronologicznym)

- [list Wagilewicza do Pogodina z 8.03.1836], [w artykule:] M. Pogodin, *Sławianskija nowosti*, „Moskowskij nabludatel” 1836, R. 2, t. 6–8, s. 288–299.
- Vahilevič I.N., [Listy], [w:] *Korespondence Pavla Josefa Šafařika, I Část II. Vzájemné dopisy P.J. Šafařika s ruskými učenci (1825–1861)*, wyd. V.A. Francev, Česká akademie věd a umění, Praha 1928, s. 930–945.
- [Wagilewicz Iwan] *Pis'ma Iwana Wagilewicza (10 awg. 1836–27 ijula 1846)* [do M. Pogodina], [w:] *Pis'ma k M.P. Pogodinu iz sławianskich ziemiel (1835–1861)*. *Wypusk 3 (Poslednij)*, red. N. Popow, Impieratorskoje obszczestwo istorii i driewnostiej rossijskich pri Moskowskom Uniwiersitietie, Moskwa 1880, s. 622–651.

- [Wahylewycz Iwan], *Łysty*: 1. *Do M. Pohodina 3 sicznia 1842 r.* [s. 171]; 2. *Do Ja. Hołowaćkoho 9 łystopada 1843 r.* [s. 173–174], [w:] *Pyśmennyky Zachidnoji Ukrainy 30-50-ch rokiw XIX st.*, Dnipro, Kyjiw 1965.
- Wahylewycz Iwan, *Łysty do M. Pohodina*, [w:] M. Szaszkewycz, I. Wahylewycz, Ja. Hołowaćkyj, *Pysannia*, Wyd. Akademicznoho bratstwa, Lwiv 1884 (Ruśka biblioteka I. Onyszkewycza, t. 3), s. 185–189.
- [Wahylewycz Iwan], *Łysty: do M.P. Pohodyna, M.O. Maksymowycza, P.J. Szafaryka, Ja. F. Hołowaćkoho, I.I. Srezniewśkoho*, [w:] M. Szaszkewycz, I. Wahylewycz, Ja. Hołowaćkyj, *Twory*, red. M.J. Szałata, Dnipro, Kyjiw 1982, s. 192–210.
- [Wahylewycz Iwan], *Perepyska Iwana Wahylewycza. 1. Łysty Iwana Wahylewycza do P.J. Szafaryka*, [w:] *Ukrajinsko-ruśkyj archyw T. 15. Materijały do istoriji ukrajinsko-cześkych wzajemyn*, Druk. Naukowoho Towarystwa im. Szewczenka, Lwiv 1921, s. 1–65.

Literatura przedmiotu

Publikacje w języku polskim

Wiek XIX – do końca I wojny światowej (w układzie alfabetycznym)

- [b. a.], *Wspomnienie o Janie Wagilewiczu*, „Dziennik Literacki” 1866, nr 23, s. 357–359; nr 24, s. 373–375.
- Bartoszewicz Kazimierz, *Przyczynki do „kwestyi ruskiej”*, „Przegląd Narodowy” 1908, R. 1, t. 2, nr 7, s. 12–45.
- Bielowski August, *Przedmowa*, [w:] August Bielowski, *Monumenta Poloniae Historica. Pomniki dziejowe Polski*, t. 1, Nakładem własnym, Lwów 1864, s. XI–XXXII.
- Bielowski August, *Przedmowa*, [w:] *Słownik języka polskiego przez Samuela Bogumiła Linde. Wydanie drugie, poprawne i pomnożone, staraniem Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich*, t. 1, Drukarnia Zakładu Ossolińskich, Lwów 1854, s. 1–14.
- [Estreicher Karol] E., *Wagilewicz (Jan)*, [w:] *Encyklopedia powszechna*, t. 26, S. Orgelbrand, Warszawa 1867, s. 301–304.
- Pietruski Oktaw, Liske Xawery, *Przedmowa*, [w:] *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie*, t. 3, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1872, s. V–VII; t. 4, Seyfarth i Czajkowski, Lwów 1873, s. V–VI.
- [Święcicki Paulin], *Jan Wagilewicz. Wspomnienie pośmiertne*, „Sioło” 1866, z. 1, s. 79–88.
- [Święcicki Paulin], *Rękopisma pozostałe po ś. p. J. Wagilewiczu*, „Sioło” 1867, z. 3, s. 159–168; z. 4, s. 155–160.

Zachariasiewicz Jan, *Uczony. Powieść w dwóch tomach*, t. 1–2, H.W. Kallenbach, Lwów 1855.

Zawadzki Władysław, *Literatura w Galicji (1772–1848). Ustęp z pamiętników*, Drukarnia Wł. Łozińskiego, Lwów 1878.

Wiek XX (od 1918 r.) – XXI w. (w układzie alfabetycznym)

Budziak Anna, *Rękopiśmienna spuścizna słownikarska Iwana Wahylewycza*, Scriptum, Kraków 2014.

Budziak Anna, *Słowianoznawcze zainteresowania Wahylewycza – językoznawcy*, [w:] *Harmonijne współlistnienie Wschodu i Zachodu na Ukrainie*, red. W. Mokry, Szwajpołt Fiol, Kraków 2000, s. 137–146.

Budziak Anna, *Zapożyczenia polskie w materiale ukraińskim XIX-wiecznego ukraińsko-polskiego słownika frazeologicznego Iwana Wahylewycza*, „Linguistica Copernicana” 2010, t. 4, nr 2, s. 273–285, <https://doi.org/10.12775/LinCop.2010.033>

Charewiczowa Łucja, *Współpraca grupy ruskich badaczy przeszłości Lwowa. Wyznawcy jedności narodowej i kulturalnej z Rosją. D. Zubrzycki. Dola i zasługi J. Wagilewycza. Badania nad początkami Lwowa. I. Szaraniewicz. Ks. A. Petruszewicz. Styczność polsko-ruska na terenie Starostwianiszczyny, bibliografii i archeologii*, [w:] Łucja Charewiczowa, *Historiografia i miłośnictwo Lwowa*, Tow. Miłośników Lwowa, Lwów 1938, s. 73–90.

Fałowski Adam, Budziak Anna, *Słownictwo ukraińskie ze zbiorów Iwana Wahylewycza (1)*, „Studia Ucrainica Varsoviensia” 2018, t. 6, s. 45–59, <https://doi.org/10.5604/01.3001.0011.7854>

Fałowski Adam, Budziak Anna, *Słownictwo ukraińskie ze zbiorów Iwana Wahylewycza (2)*, „Rozprawy Komisji Językoznawczej ŁTN” 2018, t. 16, s. 125–139. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0011.7854>

Gałyga Mieczysław, *Iwan Wahylewicz (Jan Wagilewicz)*, [w:] *Portrety ossolińskie. Antologia wspomnień*, wyb. i oprac. E. Adamczyk, Ossolineum, Wrocław 1992, s. 86–91.

Kozik Jan, *Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1973.

Kucharska Eugenia, *Michała Pogodina zainteresowania polskie*, PWN, Warszawa 1978.

Mokry Włodzimierz, „Ruska Trójca”. *Karta z dziejów życia literackiego Ukraińców w Galicji w pierwszej połowie XIX wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Fundacja Św. Włodzimierza, Kraków 1997.

Toczek Alfred, *Lwowskie środowisko historyczne i jego wkład w kulturę książki i prasy (1860–1918)*, Wydawnictwo Nauk. UP, Kraków 2013.

Publikacje w języku ukraińskim

Wiek XIX – do końca I wojny światowej (w układzie alfabetycznym)

- Franko Iwan, *Do biografiji Iwana Wahyłewycza*, „Zapysky NTSZ” 1907, t. 79, s. 97–141.
- Franko Iwan, *Narys istoriji ukrajinsko-ruškoji literatury do 1890 r.*, Ukr.-ruś. wyd. spółka, Lwiv 1910.
- [Gołowackij Jakow] Ja. G., *K istorii galicko-russkoj piśmiennostii (Nieskolko zamieczanij na piśmo I. Wagilewicza k M. P. Pogodinu)*, „Kijewskaja starina. Jeżemiesiacznyj istoriczeskij żurnał” 1883, t. 6, s. 645–663.
- Gołowackij Jakow, *Sud’ba odnogo galicko-russkago uczenago (K biografii Iwana Wagilewicza)*, „Kijewskaja starina. Jeżemiesiacznyj istoriczeskij żurnał” 1883, t. 6, s. 453–472.
- Gołowackij Jakow, *Wospominanije o Markijanie Szaszkiewicze i Iwanie Wagilewicze*, „Litieraturnyj sbornik” 1885, t. 1, s. 10–41.
- Sozański Iwan, *Pryczynok do biohrafiji Iwana Wahyłewycza*, „Zapysky NTSZ” 1906, t. 69, s. 169–171.
- Sozański Iwan, *Z literaturnoji spadszczyny Wahyłewycza*, „Zapysky NTSZ” 1906, t. 70, s. 171–176.
- Swiencickij Ilarion, *Iwan Wahyłewycz jak propowidnyk. Pryczynok do znosyn hałyczan z Rosijeju pered 1849 r. i do istoriji ukrajinskoji propowidi*, „Zapysky NTSZ” 1908, t. 84, s. 98–110.
- Wozniak Mychajło, *Epizody kulturnych znosyn Hałyćkoji i Rosijskoji Ukrajiny*, „Zapysky Istorycznoji i Filolohicnoji sekcij Ukrajinskocho naukowoho towarystwa” 1914, t. 13, s. 54–142.
- Wozniak Mychajło, *Hramatyka Wahyłewycza z 1845 r.*, [w:] Mychajło Wozniak, *Hałycki hramatyky ukrajinskoji mowy perszoji połowyny XIX st.*, Nakładom nauk. t-wa im. Szewczenka, Lwów 1911, s. 142–172.
- Wozniak Mychajło, *Mała hramatyka Teofana Hłyńskoho z 1845 r. i „Naczalnyja prawila małorussoj Grammatiki” Wahyłewycza z 1846 r.*, [w:] Mychajło Wozniak, *Hałycki hramatyky ukrajinskoji mowy perszoji połowyny XIX st.*, Nakładom nauk. t-wa im. Szewczenka, Lwiv 1911, s. 172–183.
- Wozniak Mychajło, *Studiji nad hałyćko-ukrajinskimy hramatykamy XIX w.*, „Zapysky Zapysky NTSZ” 1910, t. 93, s. 90–131.
- Wozniak Mychajło, *Z bibliograficznych zaniat’ Iwana Wahyłewycza*, „Zapysky NTSZ” 1913, t. 116, s. 168–176.

Wiek XX (od 1918 r.) – XXI w. (w układzie alfabetycznym)

- Budytel nacionalnoho duchu*, red. Oksana Łesiuk, Tala, Jaseń–Roźnatiw 2011.
- Budziak Anna, *Karpatśki topohraficzni nazwy w leksykohraficznych robotach Iwana Wahylewycza*, [w:] *W świecie Słowian. Szkice z dziejów leksykologii i leksykografii*, red. H. Chodurska, A. Mażulis-Frydel, A. Radzik, Impuls, Kraków 2015, s. 33–45, <https://doi.org/10.2307/j.ctvc7702j.9>
- Bułyk Natalia, *Archeołohiczni kolekciji u muzejach Lwowa (1823–1914)*, „Materiały i doslidżennia z archeołohiji Prykarpattia i Wołyni” 2008, t. 12, s. 407–428.
- Bułyk Natalia, *Do pytannia pro naukowu kontakty lwiwśkich archeołohiw u xix – na poczatu xx stolittia*, „Materiały i doslidżennia z archeołohiji Prykarpattia i Wołyni” 2012, t. 16, s. 478–503.
- Bułyk Natalia, *Na szlachu do naukowoho opraciuwannia materialiw. Archeołohija u zacykawleniach dijacziw „Ruśkoji Trijci”*, [w:] Natalia Bułyk, *Lwiwska archeołohija XIX – poczatu XX stolittia. Doslidnyky, naukowu ustanowy, muzeji*, Instytut ukrajinoznawstwa im. I. Krypjakewycza NAN Ukrainy, Lwów 2014, s. 59–69.
- Bułyk Natalia, *Z istoriji archeołohicznych doslidżeń u schidnij hałyczyni w XIX – na poczatu XX st.*, „Materiały i doslidżennia z archeołohiji Prykarpattia i Wołyni” 2006, t. 10, s. 298–317.
- Demjan Hryhorij, *Iwan Wahylewycz – archiwist*, „Archiwy Ukrwajny” 1971, nr 3 (107), s. 42–50.
- Demjan Hryhorij, *Iwan Wahylewycz. Istoryk i narodoznawec*, Nauk. dumka, Kyjiw 1993.
- Demjan Hryhorij, *Iwan Wahylewycz pro opryszkiv (do 175-riczczia z dnianarodżennia pyśmennyka i wczeno)*, „Narodna tworcizt’ i etnohrafija” 1986, s. 60–64.
- Dzendzełiwśkyj Josyp, *I.N. Wagilewicz kak riedaktor słowaria S.B. Lindie. (Kistorii ukraińsko-polskich naucznych swiaziej sieriediny w.)*, „Sowietskoje sławianowiedienije” 1983, nr 6, s. 100–110.
- Dzendzełiwśkyj Josyp, *Iwan Wahylewycz i słownik S.B. Linde. Z istoriji ukraińsko-polskich naukowych zwjazkiw*, „Prace Filologiczne” 1981, t. 30, s. 143–174.
- Dzendzełiwśkyj Josyp, *Ukraińsko-polskyj frazeołohicznyj słownik Iwana Wahylewycza*, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej” 1979, t. 18, s. 177–184.
- Farion Iryna, *Iwan Wahylewycz. Pro naukowcia szczo zradyw nacionalni ideały* [redaktor Natalija Androszczuk; program autorski I. Farion „Welycz osobystoty” na kanale telewizyjnym „Rada” dnia 4.09.2016], <https://www.youtube.com/watch?v=ISv6z8YRElc> [dostęp 26.02.2023].
- Hawryliw Bohdan, *Prykarpattia w istoriko-krajeznawczych doslidżenjach Iwana Wahylewycza*, [w:] *Etnokulturna spadszczyna prykarpattia. Materiały Wseukraińskoji naukowoji konferenciji «Etnokulturna spadszczyna Prykarpattia (na poszanu Mychajła Pańkiwa znahody johu 750riczczia)»* (Iwano-Frankiwśk, 4 hrudnia 2016 roku), red. Ja. Dowhan, Liłeja-NW, Iwano-Frankiwśk 2016, s. 334–350.

- Hawryliw Bohdan, *Rozwytok ukrajinskoho istorycznoho krajeznawstwa na Prykarpatti (XIX–poczatok XX st.). Awtoreferat dysertaciji na zdobuttia naukowoho stupenia kandydata istorycznych nauk*, Czerniweckyj derżawnyj uniwersytet im. Ju. Fed'kowycza, Czerniwczi 1996.
- Hawryliw Bohdan, Wołodymyr Lubineć, *Łaureaty obłasnoji premiji imeni Iwana Wahylewycza*, Tipowit, Iwano-Frankišk 2011, <https://lib.if.ua/exhib/1313670246.html> [dostęp 26.02.2023].
- Horak Roman, *Zadla praznyka. U sutinkach*, Radianskyj pyśmennyk, Kyjiw 1989.
- Ilnyčka Łujiza, *Do biohrafiji Iwana Wahylewycza (Z małowidomych materialiw)*, [w:] *Szaszkewycziana. Zb. nauk. pr.*, t. 1–2, red. Ja. Isajewycz, M. Ilnyckyj, Proswita, Lwiw–Brody–Winnipeh 1996.
- Kupczynskyj Ołeh, *Awgust Belowskyj ta Iwan Wahylewycz. Naukowi kontakty j spiwpracia*, [w:] *Widomi ta małowidomi postati nacionalnoji nauky j kultury. Wybrani statti ta powidomlennia*, t. 3, Naukowe towarystwo im. Szewczenka, Lwiw 2011, s. 118–138.
- Kupczynskyj Ołeh, *Naukowa j archeohraficzno-wydawnycza dijalnist' Iwana Wahylewycza ta Jakowa Hołowačkoho. (Okremi spostereżennia)*, [w:] *Widomi ta małowidomi postati nacionalnoji nauky j kultury. Wybrani statti ta powidomlennia*, t. 3, Naukowe towarystwo im. Szewczenka, Lwiw 2011, s. 139–183.
- Kupczynskyj Ołeh, *Słowo o połku Ihorewim u perekładach, perespiwach i doslidženjach perszoji połowyny stolittia (Pislamowa do publikaciji Słowa o ptku Yhoriewe u perekładi ta z komentariamy Iwana Wahylewycza)*, [w:] *Widomi ta małowidomi postati nacionalnoji nauky j kultury. Wybrani statti ta powidomlennia*, t. 3, Naukowe towarystwo im. Szewczenka, Lwiw 2011, s. 184–205.
- Kupczynskyj Ołeh, *Wahylewycz Iwan*, [hasło w:] *Naukowe towarystwo imeni Szewczenka. Encykłopedija. Elektronna wersija*, Naukowe towarystwo imeni Szewczenka, Kyjiw–Lwiw 2015, http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=491 [dostęp 26.02.2023].
- Łesiuk Mykoła, *Iwan Wahylewycz jak doslidnyk narodnoji mowy hałyczan*, [w:] Mykoła Łesiuk, *Stanowlennia i rozwytok ukrajinskohoji literaturnojoji mowy w hałyczyni. Monohrafija*, Misto NW, Iwano-Frankiwšk 2014, s. 90–97.
- Rewa Łarysa, *Iwan Wahylewycz i problema ukrajinsko-polskoho hromadianskoho ta kulturnoho porubiżzia*, [w:] *Ukrajinska biohrafistyka. Zbirnyk naukowych prac Instytutu biohraficznych doslidzeń*, t. 9, red. T.I. Kiwszar, Nac. b-ka Ukrainy, Kyjiw 2012, s. 338–351.
- Wawrik Wasilij, *Żyzn' i diejatielnost' Iwana Nikolajewycza Dalibor Wagilewycza*, Tip. Stawrop. in-ta w ariendie Miedyckago, Lwow 1934.

Zestawienia bibliograficzne prac Jana Wagilewicza (w układzie alfabetycznym)

- Dzioban Ołeksandr, *Iwan Wahylewycz. Pokażczyk rękopisów prac ta materialiw do biohrafiji. Do 175-riczczia wid dnia narodżennia ji. M. Wahylewycza*, Lwowska naukowa biblioteka im W. Stefanyka, Lwów 1986.
- Ilnycka Łujiza, „*Ruška Trijcia*”: *Markijan Szaszkewycz, Iwan Wahylewycz, Jakiw Hołowačkyj. Biohraficznyj pokazczyk (1834–1990 rr.)*, Lwowska naukowa biblioteka im W. Stefanyka, Lwów 1993.
- Kmet' Wasyl, *Wahylewycz Iwan Mykołajowycz*, [w:] *Ukrajński archiwisty. Biobibliohraficznyj dowidnyk. Wypusk perszyj (XIX – 1930-ti rr.)*, red. O.M. Kowal, I.B. Matiasz, W.S. Szandra, Derż-komarchiw Ukrainy, Kyjiw 1999, s. 57–59.
- Kmet' Wasyl, *Wahylewycz Iwan Mykołajowycz*, [w:] *Ukrajński archiwisty (XIX–XX st.) Biobibliohraficznyj dowidnyk*, red. I.B. Matiasz, S.Ł. Zworśkyj, Ł.F. Prychod'ko, Derżawnyj komitet archiwów Ukrainy, Kyjiw 2007, s. 89–91.
- Kupczynskij Ołeh, Steblij Feodosij, „*Rusalka Dnistrowa*”. *Dokumenty i materialy*, Nauk. dumka, Kyjiw 1989.
- Kupczynskij Ołeh, Wahylewycz Iwan, [w:] *Encykłopedija. Naukowe towarystwo imeni Szewczenka. Elektronna wersija*, Naukowe towarystwo imeni Szewczenka, Instytut encykłopedycznych doslidżeń NAN Ukrainy, Kyjiw–Lwów 2015, http://encyclopedia.com.ua/search_articles.php?id=491 [dostęp 26.02.2023].
- Wahylewycz Iwan Mykołajowycz*, [w:] *Ukrajński pyśmennyky. Bio-bibliohraficznyj słownyk. Tom druhyj. dożowtnewyj period (XIX – pocz. XX st.)*, red. M. Pywowarow, H. Spyhajiwśka, K. Fedorytenko, Derżawne wydawnictwo Chudożńioji Literatury, Kyjiw 1963, s. 85–90.

Inne (w układzie alfabetycznym)

- Abramowicz Andrzej, *Wiek archeologii. Problemy polskiej archeologii dziewiętnastowiecznej*, PWN, Warszawa 1967.
- Abramowicz Andrzej, *Wincenty Pol i Władysław Syrokomla jako archeologowie*, [w:] Andrzej Abramowicz, *Podróżnicy po przeszłości. Szkice z dziejów archeologii*, „Acta Archeologica Lodziensia” 1970, nr 18, s. 42–63.
- Białynia Chołodecki Józef, *Cmentarze Lwowa*, [w:] M. Weber, *Opieka nad grobami bohaterów w wschodniej Małopolsce*, Polskie Tow. Opieki nad Grobami Bohaterów. Oddział Lwowski, Lwów 1929.
- Białynia-Chołodecki Józef, *Cmentarz Stryjski we Lwowie*, Tow. Miłośników Przeszł. Lwowa, Lwów 1913.
- Šafarik Pavel, *Slovanské starožitnosti*, Jan Spurny, Praha 1837.
- Szafarzyk Paweł, *Słowiańskie starožytności*, posł. T. Lewaszkiewicz, J. Strzelczyk, Wydawnictwo Poznańskiego TPN, Poznań 2003.
- Szafarzyk Paweł, *Starožytności słowiańskie*, przekł. H.N. Bońkowski, t. 1–2, W. Stefański, Poznań 1844.

Barbara Góra, asystent w Katedrze Tekstologii i Edytorstwa na Wydziale Nauk Humanistycznych w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim im. Jana Pawła II w Lublinie. Pracuje nad rozprawą doktorską *Władysław Syrokomla jako krajoznawca i badacz przeszłości*. Zainteresowania badawcze: środowisko XIX-wiecznych wileńskich krajoznawców, zwanych „starożytnikami”; Jan Wagilewicz (Iwan Wahylewycz) jako przedstawiciel kultury pogranicza polsko-ukraińskiego epoki romantyzmu i jego działalność na polu nauki.